

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ȘI GLOBALIZAREA

George Balan¹, conf. univ.,
Universitatea Româno-Germană din Sibiu, România
Larisa Dragolea², conf. univ.,
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România
Ilie Bogdan³, doctorand,
Universitatea de Petrol și Gaze din Ploiești, România

Globalizarea a devenit simbolul vremurilor în care trăim. În tot mai multe state, problematica internaționalizării învățământului superior depășește sfera de interes a unei universități, respectiv a ministerului educației, fiind pe agenda politică, diplomatică, culturală și economică a guvernelor. În ultimii zece ani, toate țările avansate au adoptat strategii de internaționalizare a învățământului superior, cu obiective asumate și implicații care depășesc cu mult sectorul educației. Internaționalizarea învățământului superior este una dintre modalitățile prin care o țară răspunde la impactul globalizării dar care respectă, în același timp, individualitatea națiunii. În lucrarea de față, autorii, și-au propus să facă o trecere în revistă a fenomenului globalizării și implicațiilor asupra învățământului superior și implicit asupra celui românesc

Cuvinte cheie: globalizare, învățământ superior, internaționalizare, analiza swot.

Globalization has become a symbol of our times. In more and more countries, the issue of internationalization of higher education is beyond the interest of universities or the ministry of education, it is on the political, diplomatic, cultural and economic agenda of governments. In the past decade, all advanced countries have adopted strategies of internationalization of higher education, with goals assumed and implications that go far beyond the education sector. The internationalization of higher education is one of the ways a country responds to the impact of globalization but, at the same time respecting the nation's individuality. In this paper, the authors have proposed to make an overview of globalization and the implications on higher education and implicitly on the Romanian higher education. Moreover, by adapting education to globalization by its internationalization, the premises of economic growth in the national economy are created.

Key words: globalization, higher education, internationalization, Swot analysis.

1. Noțiuni introductive

Noțiunea de globalizare a început din 1990 să fie folosită pentru a descrie un proces complex, socio-economic și cultural, ale cărui principale caracteristici sunt difuziunea globală a instituțiilor și practicilor democratice, popularizarea și răspândirea unor modele economice, financiare și tehnologice. Totodată, globalizarea universalizează, implicând ideea de unificare a societăților și prin aceasta se ajunge la relativizarea identităților naționale sau comunitare, cele prin care un popor sau o comunitate anume își definește existența sa. Astfel, există pericolul omogenizării, a creării unei culturi globale cum este consumismul care devine măsura tuturor lucrurilor într-o societate golită de sens. Pe de altă parte, globalizarea particularizează, favorizând individualismul și pluralismul, care se exprima atât printr-o multitudine de credințe și denominațiuni, dar și printr-o pluralitate a posibilităților de angajament religios în lume.

Globalizarea, pe lângă faptul că este discutată și tratată sub diferite forme din prisma tuturor palierelelor societății în care trăim, reprezintă un fenomen inevitabil. Nu suntem noi (nici ca indivizi luați în parte și nici ca popor sau națiune) în măsură să decidem sau să alegem dacă vrem globalizare, dacă acceptăm globalizarea. Astăzi, globalizarea există pur și simplu, iar noi suntem oarecum predestinați să trăim sub semnul acesteia, sub spectrul ei și să-i facem față. Ce este sau ce înseamnă însă, în mod concret, acest fenomen pe care ne-am obișnuit să-l numim globalizare? Este imposibil să epuizăm într-o definiție sau într-o formulare toate resorturile pe care le implică această realitate.

Pe scurt, putem spune că globalizarea este „sistemul nou, foarte bine uns și interconectat”, care a înlocuit „sistemul lent, stabil, ciopârțit al Războiului Rece care dominase politica internațională începând din 1945”. Prin globalizare, noi am devenit și suntem „un singur fluviu”. Pe acest cadru de bază și generalizant se adaugă apoi toate celelalte componente care alcătuiesc societatea postmodernă în care trăim: economico-financiar, politic, cultural și chiar religios. Nimic din ceea ce se întâmplă acum în societatea noastră nu rămâne necontaminat de flagelul globalizării. Globalizarea a devenit simbolul vremurilor în care trăim. Se consideră că forța motrice care a direcționat evoluția lumii spre acest punct o constituie „mirajul” capitalismului liber de piață cu toate avantajele ce decurg de aici[5].

Globalizarea scoate în evidență dimensiunile, urgența și caracterul interdependent al problemelor cu care se confruntă comunitatea internațională, faptul că acest proces este ireversibil și impune reacții globale la a căror rezolvare este chemat să-și aducă contribuția fiecare locuitor al planetei. În cadrul acestei reacții globale, învățământul și educația devin principalii responsabili în a forma oameni în măsură să facă față acum și în viitor acestei probleme. Educația trebuie să transmită eficient și pe scară largă acel volum de cunoștințe și informații adaptate noii civilizații a globalizării, care să nu copleșească prin cantitate, dar să contribuie la dezvoltarea oamenilor la nivel individual și comunitar. Educația trebuie să

¹ George Balan, gbmuscel@yahoo.com

² Larisa Dragolea, larisadragolea@yahoo.com

³ Ilie Bogdan, bogdanromanaiilie@yahoo.com

traseze transformările noii lumi aflate în permanentă mișcare și, în același timp, săpunăla dispoziția oamenilor instrumentele de orientare cu ajutorul cărora acestea să-și găsească drumul afirmării și dezvoltării continue. Înțelegerea problemelor deosebite ce trebuie rezolvate de educație într-o societate globală și pentru o societate globală pornește de la statutul acesteia de nouă educație. Fără a fi izolată de celelalte tipuri de noi educații, mai ales de unele dintre acestea (educația interculturală, educația pentru pace, educația pentru democrație, educația pentru mass-media, educația ecologică), educația pentru o societate globală o putem considera ca reprezentând un ansamblu coerent și armonizat al acelor „noi educații” cu impact major asupra formării dimensiunii internaționale a omului, mai exact a unei disponibilități reale în a-l înțelege și susține pe semenul său, indiferent de spațiul geografic, etnic, religios, economic în care acesta locuiește[6]

Chiar dacă sunt frecvent utilizați în mod alternativ și deși fenomenele descrise sunt strâns legate, termeni precum globalizarea și internaționalizarea învățământului superior se referă la două fenomene distincte. O descriere adecvată și relevantă a celor două fenomene relativ la învățământul superior a fost formulată de Jane Knight și Hans de Wit astfel: în învățământul superior „globalizarea reprezintă fluxul tehnologic, economic, informațional, de persoane, valori, idei ...dincolo de frontiere. Globalizarea afectează fiecare țară într-un mod diferit, fapt datorat diversității istoriei naționale, tradițiilor, culturii și priorităților proprii fiecărei națiuni.”, iar „internaționalizarea învățământului superior este una dintre modalitățile prin care o țară răspunde la impactul globalizării dar care respectă, în același timp, individualitatea națiunii”[7].

Ca atare, internaționalizarea și globalizarea sunt două concepte diferite legate dinamic, în care globalizarea este un fenomen catalizator, iar internaționalizarea este un răspuns pro-activ la acesta.

2.Efecte ale globalizării asupra învățământului superior

Globalizarea este astăzi un fenomen incontestabil, care afectează profund sistemele statelor. În sensul său actual, termenul „globalizare” s-a ivit din constientizarea faptului că lumea se află într-un proces prin intermediul căruia va deveni un fel de „stat global” sau, cel puțin, un singur sistem economic, socio-politic și cultural. Prin urmare, implicațiile fenomenului pentru domeniul educației sunt serioase și incontestabile. O parte dintre cercetările întreprinse asupra implicațiilor fenomenului globalist în educație încearcă să demonstreze că însuși fundamentul acesteia este zguduit din temelii. Sunt teorii, precum este aceea a lui J. Donald, care afirmă că globalizarea economică și revoluția informațională au schimbat radical natura procesului de predare-învățare, promovând dezinstituționalizarea acestuia. Diversificarea și fragmentarea, specifice societăților globale, ar duce la anularea idealurilor educaționale naționale, care vor fi limitate la a răspunde cerințelor economice în condițiile competiției globale. Rețelele virtuale de învățare, concurente cu educația tradițională, ar putea duce la transformarea radicală a școlii, reducând activitatea acesteia la certificarea competențelor individuale[8].

Există însă problema inegalității accesului la învățământ superior. Studii recente indică faptul că, în pofida eforturilor pentru creșterea incluziunii, clasele privilegiate își conservă ecartul, avantajul relativ, în aproape toate țările. Diferențierea între șansele de acces ale celor din mediul rural față de cei din mediu urban este marcantă. Printre factorii cei mai incriminați în menținerea diferenței de acces la educație este costul, nu numai în ce privește costul taxelor, cât, mai ales, costurile asociate studiului (cazare, masă, materialele bibliografice, etc.)

De asemenea, Abbott susține că în dimensiunea globalizării, tot mai des, universitățile își definesc misiunile nu neapărat axate pe disciplinele fundamentale ci orientate mai mult spre profesionalizarea unei populații din ce în ce mai diverse de studenți. După Abbott, nevoia de reformă curriculară este mai acută în regiunile în dezvoltare unde necesarul de specialiști este foarte vast –de la cei specializați în științe și profesii tehnice la persoane capabile să joace roluri de lideri puternici cu o pregătire generală capabili de adaptare și flexibilitate, inovativi și creativi, conștienți de importanța pe care o are perspectiva etică în dezvoltare.

Creșterea schimbărilor educaționale, internaționalizarea curriculum-ului, schimbările produse sub impactul sporit al tehnologiilor informaționale și comunicaționale sunt realități incontestabile ale lumii contemporane, pe care le oferim ca argumente în sprijinul afirmației că fenomenul globalizării este o realitate mondială. Se dezvoltă noi instrumente de educație, apar produse educative noi, de la metodologii până la programe destinate formării unor comportamente, prin lărgirea câmpului de cunoaștere a participantului în program, după modelul activităților desfășurate cu angajații marilor firme. Se dezvoltă în universități programe de protecție a mediului natural și social, de formare de lideri, de dezvoltare a calității antreprenoriale, care presupun în primul rând atitudini noi: lupta împotriva discriminării, acceptarea multiculturalismului, schimbul intercultural, respectarea drepturilor fiecăruia la existență și împlinire profesională. Studenții vor învăța să învețe, să găsească informațiile necesare, să utilizeze mijloacele moderne de investigare a informației, să proiecteze un traseu propriu de carieră încă din perioada școlii. Profesorul nu va mai fi pregătit în spirit enciclopedist, pentru că important nu este volumul cunoștințelor de transmis, ci modul în care acesta își ghidează elevii către înțelegerea unor metodologii de investigare proprii, către scopul care corespunde nevoilor și aspirațiilor individuale. Rolul profesorului va fi hotărâtor pe linia formării gândirii critice, laterale, complexe, analitice, pe care elevii o vor folosi pe toată durata vieții. De fapt, metodele de învățare, de predare și de evaluare în cazul învățării pe tot parcursul vieții propun un model diferit față de cel tradițional, în care rolurile actorilor principali - profesori și elevi - au fost regândite.

3.Învățământul superior românesc în contextul globalizării

Cum era previzibil fenomenul globalizării nu a ocolit nici țara noastră, iar o consecință a acestuia o reprezintă internaționalizarea învățământului superior. Până în prezent, cea mai complet acceptată definiție a internaționalizării a fost propusă de Jane Knight care definește internaționalizarea, la toate nivelurile național, sectorial, instituțional, ca fiind „procesul de integrare a unei dimensiuni internaționale, interculturale sau globale în educația post-secundară, în aspecte ce vizează scopul, funcțiile sau furnizarea educației”[3].

În tot mai multe state, problematica internaționalizării învățământului superior depășește sfera de interes a unei universități, respectiv a ministerului educației, fiind pe agenda politică, diplomatică, culturală și economică a guvernelor. În ultimii zece ani, toate țările avansate au adoptat strategii de internaționalizare a învățământului superior, cu obiective asumate și implicații care depășesc cu mult sectorul educației. Dacă în urmă cu 30 de ani România se situa pe locul 15 în Lume din perspectiva serviciilor academice oferite studenților străini, azi, țara noastră și-a pierdut poziția solidă din trecut, dar a rămas totuși la nivel internațional cu eticheta de învățământ de calitate. Pe această bază și prin construirea unei strategii naționale în direcția internaționalizării se încearcă recuperarea zonei pierdute[9].

După integrarea României în UE au crescut enorm resursele financiare naționale și europene pentru susținerea dezvoltării calității universitare. Acestea au făcut parte din chiar condițiile obligatorii integrării României. Universitățile românești implicate într-un proces rapid de reformă, centrat pe calitate și pe programe de cercetare sunt în poziția de a face o analiză atentă a experiențelor provocate de noile schimbări rapide și de nevoia de raționalizare a costurilor schimbării. Rolul pe care pregătirea universitară o are în perfecționarea sistemului social, economic și cultural este crucial. Suntem conștienți că problemele cu care se confruntă societatea modernă nu pot să-și găsească soluții corecte în afara spațiului educațional. Mai mult, profilul viitor al societății Europene depinde de modul în care învățământul asigură formarea de competențe profesionale și morale prin schimbări de atitudini, prin eliminarea prejudecăților, mentalităților în plan comportamental. Aceste transformări nu se petrec rapid ci, ele sunt de durată și apar în timp ca „operă” a mai multor generații, care încorporează responsabil valori ale procesului educativ-formativ.

O imagine foarte clară asupra **internaționalizării învățământului superior din România, o reprezintă analiza SWOT a acestui fenomen realizată de conf.univ.dr.Remus Pricopie și anume:**

Puncte forte

- nivel ridicat de vizibilitate a învățământului românesc superior în spațiul african și asiatic
- ofertă educațională bazată deja pe trei cicluri: studiile de licență, studiile de masterat și studiile doctorale, conform schemei de la Bologna; sistem de credite transferabile îmbunătățit (recunoașterea activităților prestate de studenții români în universități europene);
- raport calitate-preț favorabil ofertei academice românești (în special pentru medicină și inginerie);
- programe academice numeroase cu predare în limba engleză, franceză, germană;
- sisteme de asigurare a calității educației (avansarea către un sistem european de diplome și certificate de studii superioare, care să îndeplinească cerințele compatibilității la nivel continental – diplomele comune și diplomele duble);
- centre de consultanță în domenii diverse, centre pentru obținerea certificatelor internaționale pentru competențe profesionale (ECDL, CISCO, PMI, NOVELL etc.) și departamente specializate pentru relațiile publice, integrare europeană etc.
- ofertă de carte academică foarte diversificată;
- școli de vară, simpozioane, seminarii, conferințe internaționale (asigurarea unei bune mobilități a studenților și a personalului academic).

Puncte slabe

- politici educaționale naționale fără continuitate (destabilizarea strategiei educaționale naționale, de salarizare, de curriculum universitar etc.);
- cadru legislativ defavorabil autonomiei universitare în domeniul internaționalizării;
- sistem bancar fără politici protecționiste pentru credite de studii, rambursabile după absolvire/încadrare;
- ofertă academică națională neomogenă și nestructurată (unele specializări costă mai mult decât veniturile aferente, altele sunt rupte de realitate, la altele oferta de specialiști este mai mare decât cererea, iar unele sunt minimizate sau chiar desființate);
- sistem de predare/examinare de tip online neimplementat omogen și coerent;
- spațiu insuficient pentru desfășurarea activităților academice (ritm de înnoire a campusurilor universitare sub necesar de aproximativ 6 ori, - conform unui raport MECI, 2008);
- pregătire profesională cognitivă în detrimentul celei formative (integrarea dificilă a absolvenților de studii superioare pe piața forței de muncă ceea ce a dus la o rată a șomajului relativ ridicată în rândul acestora);
- acces limitat la sursele de informare electronice;
- servicii puține de promovare în străinătate a ofertelor de studii, primire și gestionare a studenților străini; dotare tehnică adesea sub nivelul european actual.

Oportunități

- interes crescut al țărilor din afara UE pentru oportunitățile de învățământ din UE;
- fonduri europene pentru investiții în educație (infrastructură, programe de studii, cercetare, profesori, studenți) ; cadru legislativ nou (pentru creșterea gradului de autonomie a universităților) precum și parteneriate cu universități străine permițând schimburi academice bilaterale (profesori, cercetători, studenți); noi tehnologii informaționale.

Amenințări

- concurență crescută din partea sistemelor de învățământ superior din UE;
- îmbătrânirea populației și demografia în continuă scădere;
- dezinteres din partea mediului de afaceri pentru parteneriate academice;
- stabilitate scăzută a mediului politic și economic.

Concluzii

În tot mai multe state, problematica internaționalizării învățământului superior depășește sfera de interes a unei universități, respectiv a ministerului educației, fiind pe agenda politică, diplomatică, culturală și economică a guvernelor.

Globalizarea, pe lângă faptul că este discutată și tratată sub diferite forme din prisma tuturor palielilor societății în care trăim, reprezintă un fenomen inevitabil. Nu suntem noi (nici ca indivizi luați în parte și nici ca popor sau națiune) în măsură să decidem sau să alegem dacă vrem globalizare, dacă acceptăm globalizarea. Astăzi, globalizarea există pur și simplu, iar noi suntem oarecum predestinați să trăim sub semnul acesteia, sub spectrul ei și să-i facem față.

Globalizarea scoate în evidență dimensiunile, urgența și caracterul interdependent al problemelor cu care se confruntă comunitatea internațională, faptul că acest proces este ireversibil și impune reacții globale la a căror rezolvare este chemat să-și aducă contribuția fiecare locuitor al planetei. În cadrul acestei reacții globale, învățământul și educația devin principalii responsabili în a forma oameni în măsură să facă față acum și în viitor acestei probleme.

Chiar dacă sunt frecvent utilizați în mod alternativ și deși fenomenele descrise sunt strâns legate, termenii precum globalizarea și internaționalizarea învățământului superior se referă la două fenomene distincte, legate dinamic, în care globalizarea este un fenomen catalizator, iar internaționalizarea este un răspuns pro-activ la acesta.

Creșterea schimburilor educaționale, internaționalizarea curriculum-ului, schimbările produse sub impactul sporit al tehnologiilor informaționale și comunicaționale sunt realități incontestabile ale lumii contemporane, pe care le oferim ca argumente în sprijinul afirmației că fenomenul globalizării este o realitate mondială.

Dacă globalizarea și efectele sale sunt în afara controlului oricărui actor sau părți implicate, internaționalizarea este percepută fie ca o strategie a unei instituții/sistem care răspunde la cerințele impuse de globalizare, fie ca o modalitate prin care instituțiile de învățământ superior pregătesc cetățenii pentru a intra într-o lume globalizată.

În condițiile în care țări ca India și China își modernizează universitățile și fac tot posibilul pentru a atrage studenți străini, Europa trebuie să ia măsuri pentru a rămâne o destinație atractivă. De internaționalizare nu trebuie să beneficieze doar minoritatea studenților europeni care învață în străinătate (circa 15% din numărul total). Cei care rămân în țara de origine ar trebui, de asemenea, să aibă acces la personal cu experiență internațională și să fie încurajați să învețe limbi străine și să colaboreze cu instituții din străinătate, prin intermediul învățării on-line. În același timp, Comisia invită universitățile și colegiile să încheie parteneriate în interiorul și în afara UE, prin proiecte comune și cursuri bazate pe internet, și să facă eforturi pentru a elimina ultimele obstacole care mai stau în calea programelor cu diplomă comună și dublă.

Deși în universitățile românești numărul studenților străini înmatriculați în prezent este aproape egal cu cel din 1977, România a fost destul de activă în zona internaționalizării învățământului superior. Astfel, numărul studenților străini implicați în programe de mobilități, precum și numărul aplicanților străini ce doresc să studieze în România a crescut din 1990, în paralel cu mobilitatea cadrelor universitare, ce devine tot mai mare odată cu actualizarea curriculei academice la realitățile globalizării.

BIBLIOGRAFIE

1. Altbach, P. G. Globalization and the University: Realities in an Unequal World în International Handbook of Higher Education, Vol. I, edited by J.J.F. Forest and P. G. Altbach, pp. 121-139. Dordrecht, 2006, The Netherlands: Springer.
2. Altbach, P.G., Knight, J. The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities. Journal of Studies in International Education, 2007, Vol. 11, No.3-4, pp. 274-290
3. Knight, J. Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales. Journal of Studies in International Education, Vol. 8, 2004, No. 1, pp. 5-31.
Online: <http://jsi.sagepub.com/content/8/1/5.full.pdf+htm>
4. Pricopie, R., Reinhardt, Z., Nicolescu, L., Almășan, O., Bogdan, A., Grecea, D., Internaționalizare în învățământul superior. 2011, București.
Online: <http://uefiscdi.gov.ro/Upload/b10491ba-28b7-4c16-b48d-39a1e52c1e97.pdf>
5. <http://ziarullumina.ro/pagina-de-istorie/globalizarea-simbolul-contemporaneitatii>
6. http://www.armyacademy.ro/reviste/2_2004/r5.pdf
7. <http://centre.ubbcluj.ro/cdu/sinteze/Globalizarea%20si%20Internationalizarea%20invatamantului%20superior.pdf>
8. <http://www.asociatia-profesorilor.ro/implicatiile-globalizarii-asupra-educatiei.html>
9. http://www.marketwatch.ro/articol/5774/Internationalizarea_invatamantului_superior_romanesc/pagina/1